

# **ТЕМА 1. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ, ВИДИ І ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

- 1. Сутність і зміст теорії безпеки.*
- 2. Система міжнародної безпеки та її типи.*
- 3. Види міжнародної безпеки.*
- 4. Регіональна безпека в системі міжнародної безпеки.*

## **1. Питання для обговорення**

1. У чому полягає соціальна природа поняття «безпека»?
2. Чому безпека розглядається як умова і мета реформування держави?
3. Як співвідносяться категорії розвитку та безпеки?
4. Чому проблема безпеки актуалізувалася наприкінці ХХ ст.?
5. Яку роль відіграє держава у забезпеченні безпеки?
6. Чому безпека не може існувати ізольовано від суспільного розвитку?
7. Як античні мислителі трактували поняття безпеки?
8. Які загрози сучасності найбільш небезпечні для міжнародної безпеки?
9. У чому полягає відмінність між національною та міжнародною безпекою?
10. Що означає міжнародна безпека у широкому та вузькому значеннях?
11. Чому міжнародну безпеку не можна зводити до суми національних безпек?
12. Які основні складові національної безпеки?
13. Як законодавство України визначає сфери національної безпеки?
14. Чому загрози вважають критеріями формування політики безпеки?
15. Які джерела політичних небезпек?
16. Які чинники зумовлюють хаотичність міжнародних відносин?
17. Чому колективні зусилля є необхідними для забезпечення міжнародної безпеки?
18. Яке значення міжнародного права у сфері безпеки?
19. Як держава адаптується до існуючої системи міжнародної безпеки?
20. У чому полягає роль ООН у забезпеченні міжнародної безпеки?
21. Охарактеризуйте унілатеральну систему безпеки.
22. У чому сутність системи рівноваги сил?
23. Які переваги і ризики блокової системи безпеки?
24. Чому система колективної безпеки виявилася складною для реалізації?
25. Які причини кризи колективної безпеки у ХХ–ХХІ ст.?
26. У чому полягає коопераційна система безпеки?
27. Які чинники визначають державну безпеку?
28. Як економічна безпека впливає на міжнародні відносини?
29. Чому інформаційна безпека є ключовою в сучасному світі?
30. Які види міжнародної безпеки виділяють за масштабами?
31. Чим відрізняється глобальна безпека від регіональної?
32. Яку роль відіграє НАТО в європейській безпеці?
33. Значення ОБСЄ у формуванні колективної безпеки Європи.
34. Що таке субрегіональна безпека?
35. Які особливості індивідуальної безпеки держави?
36. Чому колективна безпека має пріоритет над індивідуальною?
37. Як Статут ООН регулює право на самооборону?
38. Що таке регіон у концепції Б. Бузана?

39. Які характеристики регіону безпеки?
40. У чому полягає дилема безпеки?
41. Як регіоналізація впливає на міжнародну безпеку?
42. Різниця між регіоналізацією та регіоналізмом.
43. Відмінності між відкритим і закритим регіоналізмом.
44. Які причини розвитку регіональних інтеграцій?
45. Що таке міжрегіональне співробітництво?
46. Особливості трансрегіоналізму.
47. Як глобалізація впливає на системи безпеки?
48. Чому регіони розглядають як підсистеми міжнародної системи?
49. Які сучасні виклики регіональній безпеці?
50. Яке місце регіональної безпеки у системі міжнародної безпеки?

## **2. Ситуативні завдання**

### **Ситуація 1. Регіональна ескалація та дилема безпеки**

У прикордонному регіоні між двома сусідніми державами А і Б різко зросла військова активність. Держава А оголосила про проведення масштабних навчань поблизу кордону, мотивуючи це потребою модернізації армії та підвищення обороноздатності. У відповідь держава Б розмістила додаткові військові підрозділи та звернулася до регіональної організації безпеки із заявою про загрозу своїй територіальній цілісності. У медіа обох країн активізувалися інформаційні кампанії з взаємними звинуваченнями.

Завдання:

Визначте, які елементи дилеми безпеки проявляються в ситуації.

Оцініть ризики переростання регіональної напруги у відкритий конфлікт.

Запропонуйте механізми деескалації в межах коопераційної системи безпеки.

Визначте роль міжнародних і регіональних організацій у врегулюванні конфлікту.

### **Ситуація 2. Інформаційна загроза в регіональній системі безпеки**

У державі В, яка входить до регіонального безпекового об'єднання, зафіксовано масове поширення дезінформації в соціальних мережах. Кампанія спрямована на дискредитацію уряду, підриг довіри до збройних сил та створення панічних настроїв серед населення. Частина інформаційних атак має ознаки зовнішнього впливу. Водночас будь-які жорсткі обмеження в інформаційному просторі можуть бути розцінені як порушення демократичних стандартів.

Завдання:

Визначте загрози національній та регіональній безпеці.

Проаналізуйте співвідношення інформаційної безпеки та свободи слова.

Запропонуйте комплекс заходів реагування на державному і регіональному рівнях.

Оцініть можливість залучення міжнародних партнерів до протидії загрозі.

### **Ситуація 3. Економічна криза як фактор безпеки**

Внаслідок глобальної економічної кризи у регіоні різко зросли ціни на енергоносії та продовольство. Кілька держав обмежили експорт стратегічних ресурсів, що призвело до соціального напруження в сусідніх країнах. У регіоні почастішали протести, зросла міграція, активізувалися радикальні рухи.

Завдання:

Поясніть, як економічна безпека впливає на політичну та соціальну стабільність.

Визначте ризики для регіональної безпеки.

Запропонуйте спільні регіональні механізми подолання кризи.

Оцініть роль відкритого регіоналізму в стабілізації ситуації.

### **Ситуація 4. Втручання міжнародних акторів у регіональний конфлікт**

У регіональному збройному конфлікті між державами Г і Д беруть участь зовнішні актори, які надають військову, фінансову та інформаційну підтримку різним сторонам. Конфлікт виходить за межі регіону і починає впливати на глобальну безпеку, міжнародні ринки та систему міжнародного права.

Завдання:

Проаналізуйте трансформацію регіонального конфлікту в глобальну проблему безпеки.

Визначте наслідки для системи міжнародної та регіональної безпеки.

Запропонуйте шляхи обмеження ескалації за участі міжнародних організацій.

Оцініть ефективність колективної безпеки в даній ситуації.

### **Ситуація 5. Екологічна катастрофа як безпековий виклик**

У прибережному регіоні сталася масштабна екологічна катастрофа, що торкнулася одразу кількох держав. Забруднення води призвело до втрати джерел питної води, падіння економіки регіону та масових переміщень населення. Держави регіону не можуть дійти згоди щодо розподілу відповідальності та витрат на ліквідацію наслідків.

Завдання:

Визначте екологічну безпеку як складову національної та регіональної безпеки.

Проаналізуйте потенційні конфлікти інтересів між державами.

Запропонуйте механізми спільного реагування в межах регіональної безпеки.

Оцініть роль міжнародного права в урегулюванні ситуації.

### **Ситуація 6. Вибір моделі безпеки для держави**

Держава Е опинилася в складному геополітичному середовищі: поруч нестабільний регіон, зростає військова присутність сусідніх держав, водночас існують економічні та політичні обмеження для вступу до військових союзів. Уряд розглядає різні моделі забезпечення безпеки — індивідуальну, колективну та коопераційну.

Завдання:

Порівняйте можливі моделі безпеки для держави Е.

Визначте переваги та ризики кожної з них.  
Запропонуйте оптимальну стратегію забезпечення національної безпеки.  
Обґрунтуйте роль регіонального співробітництва у вибраній моделі.

### **3. Перелік тем для презентацій та рефератів**

- 1) Теорія безпеки як основа сучасної державної політики
- 2) Національна та міжнародна безпека: співвідношення понять
- 3) Типи систем міжнародної безпеки: порівняльний аналіз
- 4) Колективна безпека в діяльності ООН
- 5) Європейська система регіональної безпеки
- 6) Роль НАТО та ОБСЄ у сучасній архітектурі безпеки
- 7) Дилема безпеки у міжнародних відносинах
- 8) Регіоналізація і регіоналізм у контексті глобалізації
- 9) Інформаційна безпека як складова міжнародної безпеки
- 10) Сучасні виклики міжнародній та регіональній безпеці

### **4. Тести**

1. Безпека – це:

- А. Відсутність конфліктів
- Б. Стан захищеності життєво важливих інтересів
- В. Воєнна міць
- Г. Політична стабільність
- Д. Економічний розвиток

2. Первинною функцією суспільства є:

- А. Безпека
- Б. Розвиток
- В. Самозбереження
- Г. Оборона
- Д. Контроль

3. Який мислитель підкреслював пріоритет безпеки?

- А. Платон
- Б. Цицерон
- В. Арістотель
- Г. Гоббс
- Д. Локк

4. Міжнародна безпека у вузькому значенні охоплює:

- А. Економіку
- Б. Гуманітарну сферу
- В. Військово-політичні аспекти
- Г. Екологію
- Д. Інформацію

5. Ядром міжнародної безпеки є:

- А. Міжнародні організації

- Б. Держава
- В. Громадянське суспільство
- Г. Корпорації
- Д. Регіони

6. Унілатеральна система безпеки базується на:

- А. Колективних діях
- Б. Самостійних зусиллях держави
- В. Балансі сил
- Г. Міжнародному праві
- Д. Блоках

7. «Рівновага страху» характерна для:

- А. Колективної безпеки
- Б. Системи рівноваги сил
- В. Коопераційної системи
- Г. Унілатеральної
- Д. Регіональної

8. *Casus foederis* означає:

- А. Нейтралітет
- Б. Обов'язок допомоги союзнику
- В. Агресію
- Г. Санкції
- Д. Самооборону

9. Головний орган універсальної безпеки:

- А. Генасамблея ООН
- Б. Рада Безпеки ООН
- В. НАТО
- Г. ОБСЄ
- Д. ЄС

10. Регіон безпеки за Б. Бузаном передбачає:

- А. Одну державу
- Б. Географічну близькість держав
- В. Глобальний масштаб
- Г. Відсутність загроз
- Д. Економічну інтеграцію

11. Колективна безпека ґрунтується на:

- А. Односторонніх рішеннях
- Б. Балансі страху
- В. Багатосторонніх гарантіях безпеки
- Г. Ізоляціонізмі
- Д. Автаркії

12. Пакт Ліги Націй передбачав:

- А. Право превентивної війни
- Б. Збереження status quo
- В. Вільне застосування сили
- Г. Ліквідацію армій
- Д. Економічну інтеграцію

13. Причиною краху системи Ліги Націй було:

- А. Посилення міжнародного права
- Б. Небажання держав дотримуватись status quo
- В. Відсутність конфліктів
- Г. Надмірна економічна інтеграція
- Д. Домінування ООН

14. Косовська криза поставила під сумнів:

- А. Суверенітет держав
- Б. Ефективність системи міжнародного права
- В. Роль економіки
- Г. Глобалізацію
- Д. Регіоналізацію

15. Коопераційна система безпеки базується на:

- А. Військових союзів
- Б. Балансі сил
- В. Співпраці та довірі між державами
- Г. Санкціях
- Д. Примусі

16. Політика безпеки – це діяльність, спрямована на:

- А. Виключно оборону
- Б. Ведення війни
- В. Виявлення та нейтралізацію загроз
- Г. Територіальну експансію
- Д. Ізоляцію

17. Державна безпека залежить насамперед від:

- А. Географічного положення
- Б. Сукупності політичних, економічних і військових чинників
- В. Кількості населення
- Г. Природних ресурсів
- Д. Клімату

18. До сфер національної безпеки України НЕ належить:

- А. Екологічна
- Б. Інформаційна
- В. Соціальна
- Г. Космічна

Д. Економічна

19. Глобальна безпека характеризується:

- А. Локальним масштабом
- Б. Світовим рівнем взаємодії держав
- В. Двосторонніми угодами
- Г. Внутрішньою політикою
- Д. Автономністю регіонів

20. Основою європейської регіональної безпеки є:

- А. ЛАД
- Б. ШОС
- В. НАТО, ЄС та ОБСЄ
- Г. СНД
- Д. ОПЕК

21. Субрегіональна безпека реалізується через:

- А. ООН
- Б. Об'єднання країн одного субрегіону
- В. Глобальні альянси
- Г. Окремі держави
- Д. Корпорації

22. Індивідуальна безпека держави забезпечується шляхом:

- А. Рішення Ради Безпеки ООН
- Б. Колективних санкцій
- В. Власних збройних сил і спецслужб
- Г. Міжнародного арбітражу
- Д. Регіоналізації

23. Стаття 51 Статуту ООН закріплює право на:

- А. Агресію
- Б. Превентивну війну
- В. Індивідуальну і колективну самооборону
- Г. Ізоляцію
- Д. Експансію

24. Політична безпека пов'язана з:

- А. Кліматом
- Б. Природними ресурсами
- В. Стабільністю політичних систем
- Г. Технологіями
- Д. Демографією

25. Економічна безпека включає:

- А. Лише фінансову стабільність
- Б. Тільки виробництво

- В. Продовольчу, енергетичну та фінансову безпеку
- Г. Культурні чинники
- Д. Військові аспекти

26. Інформаційна безпека передбачає:

- А. Обмеження доступу до інформації
- Б. Захист інформаційного простору від загроз
- В. Ліквідацію ЗМІ
- Г. Цензуру
- Д. Ізоляцію мереж

27. Регіон у теорії Б. Бузана – це:

- А. Адміністративна одиниця
- Б. Підсистема безпекових відносин між державами
- В. Частина глобалізації
- Г. Союз корпорацій
- Д. Економічна зона

28. Основною рисою регіону безпеки є:

- А. Економічна незалежність
- Б. Взаємозалежність безпеки держав
- В. Повна автономія
- Г. Відсутність конфліктів
- Д. Спільна культура

29. Дилема безпеки означає:

- А. Відсутність вибору
- Б. Ситуацію, коли посилення безпеки однієї держави загрожує іншим
- В. Домінування однієї держави
- Г. Мирне співіснування
- Д. Кооперацію

30. Регіоналізація – це:

- А. Розпад держав
- Б. Посилення ролі регіонів у політичному та економічному житті
- В. Глобалізація
- Г. Мілітаризація
- Д. Ізоляціонізм

31. Регіоналізм пов'язаний з:

- А. Лише економікою
- Б. Захистом та просуванням інтересів регіону
- В. Світовим урядом
- Г. Колоніалізмом
- Д. Міграцією

32. Відкритий регіоналізм орієнтований на:

- А. Протекціонізм
- Б. Інтеграцію у світову економіку
- В. Автаркію
- Г. Ізоляцію
- Д. Мілітаризацію

33. Закритий регіоналізм базується на принципі:

- А. Вільної торгівлі
- Б. Опори на власні сили
- В. Глобальної інтеграції
- Г. Міжнародної допомоги
- Д. Балансу сил

34. Міжрегіональне співробітництво здійснюється між:

- А. Містами
- Б. Державами різних регіонів
- В. Регіонами однієї держави
- Г. Корпораціями
- Д. Недержавними акторами

35. Трансрешіоналізм спрямований на:

- А. Створення військових блоків
- Б. Узгодження позицій у глобальному управлінні
- В. Ізоляцію
- Г. Територіальну експансію
- Д. Розпад союзів

36. Основними загрозами регіональній безпеці є:

- А. Лише економічні кризи
- Б. Конфлікти, тероризм, екологічні катастрофи
- В. Глобалізація
- Г. Інтеграція
- Д. Міграція

37. Регіональна безпека включає:

- А. Тільки військовий аспект
- Б. Політичні, економічні, соціальні та інформаційні компоненти
- В. Лише дипломатію
- Г. Лише екологію
- Д. Тільки економіку

38. Інформаційні війни належать до загроз:

- А. Воєнної безпеки
- Б. Політичної безпеки
- В. Інформаційної безпеки
- Г. Соціальної безпеки

Д. Демографічної безпеки

39. Регіональна безпека в системі міжнародної безпеки є:

- А. Другорядною
- Б. Підсистемою міжнародної безпеки
- В. Альтернативою глобальній
- Г. Незалежною
- Д. Тимчасовою

40. Головною метою міжнародної безпеки є:

- А. Посилення конкуренції
- Б. Домінування сильних держав
- В. Забезпечення миру та стабільного розвитку
- Г. Розширення військових блоків
- Д. Контроль над ресурсами